

I Munchs medisinske fotspor

Michael 2025; 22: 307–310.

doi: 10.56175/michael.12641

Interessen var stor da Helsehistorisk forum inviterte til studietur i Edvard Munchs medisinske fotspor.

På grunn av stor pågang ble turen arrangert både 10. og 12. juni 2025. Til sammen deltok nærmere hundre personer. Begge dagene var kunsthistoriker Frank Høifødt faglig fører. Han har forsket på Munch i mange år, og skrev den første norske doktoravhandlingen om kunstneren i 1995 (1).

Et liv med sykdom og tap

Edvard Munchs liv og kunst er tett forbundet med sykdom. Han ble født svakelig og hjemmedøpt kort tid etter fødselen. Flere i familien døde unge; moren og søsteren Sophie av tuberkulose, broren Andreas, som var lege, av lungebetennelse. Søsteren Laura utviklet psykisk sykdom og bodde lenge på ulike institusjoner. Munch selv slet med nervøse plager og alkoholmisbruk. Han fikk et sammenbrudd i 1908, som førte til sju måneders opphold på en nerveklinikk i København. Han mente selv at han hadde hatt spanskesyken i 1918–1919, og ble i 1930-årene rammet av corpusblødning. Alt dette satte tydelige spor i kunsten hans.

Åsgårdstrand – kunstnerliv og tilflukt

I Åsgårdstrand ligger Munchs hus, som han eide fra 1898 til sin død i 1944 (figur 1 og 2). Huset var både sommerbolig og arbeidssted, og det omkringliggende landskapet går igjen i flere av hans verk.

Huset ble åpnet som museum allerede i 1947 – og var det første Munch-museet i Norge. Hagen ble utvidet og omgjort til park, men det planlegges nå en tilbakeføring til opprinnelig utforming. Anlegget ble fredet i 2013.

Figur 1. Munchs hus i Åsgårdstrand er det mest intakte hjemmet bevart etter Edvard Munch. Bygningen til venstre er en kopi av Munchs atelier som ble revet etter kunstnerens død. Foto: Frank Høifødt.

Figur 2. Huset i Åsgårdstrand malt av Munch i 1899. Wikimedia Commons

Nedenfor huset, langs stranden, fikk vi en gjennomgang av det ikoniske motivet *Pikene på broen*, som finnes i hele 12 versjoner.

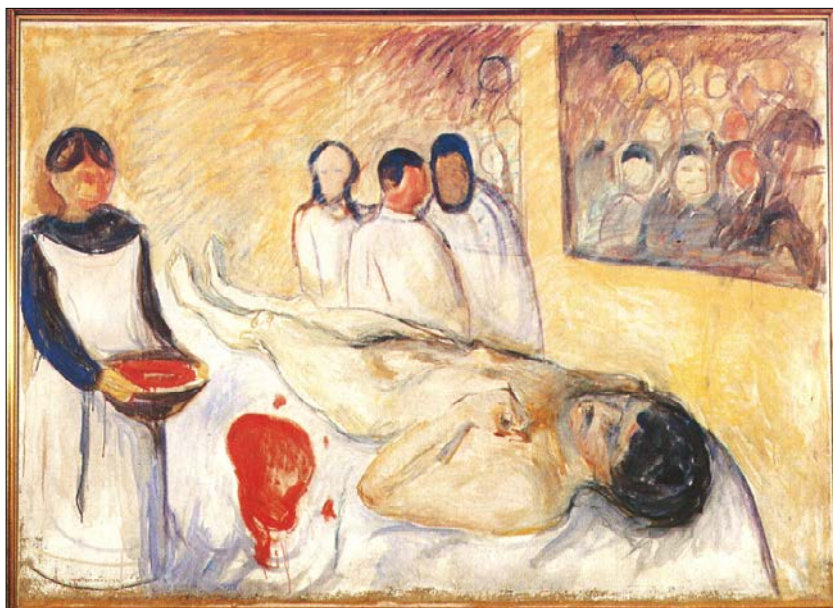
Kunst og kjærlighet – og en revolver

Et dramatisk vendepunkt i Munchs liv var bruddet med Tulla Larsen i 1902. Et skudd gikk av i huset i Åsgårdstrand. Munch ble bandasjert av sin venn og lege Wilhelm Grimsgaard, og sendt til Rikshospitalet (figur 3). Han måtte amputere ytterste ledd på venstre langfinger. Etter alt å dømme var det et vådeskudd (2).

Vi fikk også høre om Milly Ihlen, Munchs første store kjærlighet, og hennes ekteskap med legen Carl Thaulow. Munchs nære forhold til medisinske miljøer – både i eget liv og i kunsten – går som en rød tråd i flere av hans verker.

Hvitsten og Moss – arbeidsro og livsglede

Huset i Åsgårdstrand var Munchs eneste faste eiendom i Norge fram til 1910. Da kjøpte han Ramme gård i Hvitsten. Her fikk vi se villaen og stranden hvor det eneste kjente fotografiet av en smilende Munch er tatt. Høifødt beskriver denne perioden som «en smak av det gode liv».

Figur 3. Munch malte *På operasjonsbordet* 1902–1903 etter skyteepisoden i september 1902. Bildet er blikkefang i utstillingen *Livsblod* i Munchmuseet sommeren 2025.

Ikke langt unna ligger Grimsrød gård på Jeløya, der Munch bodde i perioden 1913–1916 (3). Her hadde han gangavstand til jernbanestasjon og posthus – forbindelser til verden utenfor. Gården fungerte både som arbeidssted og sosial møteplass.

«Kan kun være malet af en gal Mand»

På vei tilbake til hovedstaden passerte vi Nordstrand kirkegård, hvor Munchs tante Karen og to søstre er gravlagt. Turens siste stopp var utsiktspunktet i Ekebergåsen, der motivet til *Skrik* har sitt utspring. På én versjon av male-riet – det som henger i Nasjonalmuseet – står det med blyant på den flam-mende himmelen: «Kan kun være malet af en gal Mand.» I lang tid trodde man at det var en vandalisering utført av en tilskuer, men det kan ha vært Munch selv som skrev det. Hans medisinske fotspor lar seg følge i både liv og verk.

Litteratur

1. Høifødt F. *Kvinnen, kunsten, korset: Edvard Munch anno 1900*. Doktoravhandling. Oslo: Universitetet i Oslo, 1995.
2. Høifødt F. *Kunsten, kvinnen og en ladd revolver: Edvard Munch anno 1900*. Oslo: Press, 2010: 215–225.
3. Høifødt F. *Fruktbar jord: Munch i Moss, 1913–1916*. Moss: Punkt Ø, 2016.

Erlend Hem
erlend.hem@lefo.no

Erlend Hem er instituttsjef i Legeforskningsinstituttet, professor ved Universitetet i Oslo, styreleder i Helsehistorisk forum og redaktør i Michael.